

Воєводський Г.Ю.

студент;

Черба В.М.

*кандидат наук з державного управління, доцент,
Університет митної справи та фінансів*

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ КЕЙНСІАНСТВА ТА ЙОГО ВПЛИВ НА РОЗВИТОК СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ

Методологією називають систему принципів наукового дослідження. Саме методологія визначає, якою мірою зібрані факти можуть служити реальною і надійною базою знання. З формального погляду методологія не пов'язана із сутністю знання про реальний світ, а радше має справу з операціями, за допомогою яких конструюється знання. Тому терміном «методологія» прийнято позначати сукупність дослідницьких процедур, техніки і методів, включаючи прийоми збору та обробки даних. Та якщо трактувати економічну методологію більш ґрунтовно, то вона включає також методологічну історію економічної науки, дослідження ідеалів і стандартів економічного знання, вивчення світоглядних орієнтирів і цінностей економістів та ще багато іншого [1].

Методологія Дж. Кейнса базується на визначенні предмета і методів досліджень. Предметом є кількісні, функціональні залежності між макроекономічними змінними. До методів, використаних ученим, належать математичний, суб'єктивно-психологічний та емпіричний.

Дж. Кейнс вивів кілька функціональних залежностей між змінними. Передусім він сформулював пряму залежність обсягу продукту і прибутку від розміру зайнятості у разі незмінних засобах виробництва, а також визначив формулу сукупного суспільного продукту (ССП) з погляду натурально-речовинної та вартісної структури. Для стійкого зростання виробництва повинна бути відповідність вартісної і натурально-речовинної характеристик продукту. Щоб економіка стійко розвивалася, потрібно заохочувати сукупні витрати, а отже, сукупний попит.

На основі виведених залежностей Дж. Кейнс сформулював положення теорії ефективного попиту. Основним завданням економіки визначається досягнення ефективного попиту – такого рівня сукупного попиту, що приведе до рівності загальних доходів і витрат. За ефективного попиту фірми мають максимальний прибуток і зацікавлені в збільшенні зайнятості. Підтримуючи ефективний попит, держава повинна регулювати процентну ставку, наближати її до рівноважного рівня, за якого інвестиції зрівнюються із заощадженнями. Держава має вжити заходів, що забезпечать зростання національного доходу.

Дж. Кейнс вважав, що із зростанням реальних прибутків починає діяти основний психологічний закон: у людей зростає схильність до заощаджень, а не до споживання. Якщо це відбувається, то обсяг інвестицій скорочується, отже, скорочується і зайнятість. Це стан стагнуючої економіки. Щоб цього

уникнути, треба передусім регулювати процентну ставку, у процесі регулювання процентної ставки держава повинна враховувати ефект мультиплікатора. У своїй теорії мультиплікатора вчений виокремив насамперед мультиплікатор прибутку, який означає, що приріст прибутків викликаний приростом інвестицій.

На основі теорії мультиплікатора економіст розробив теорію капіталу і відсотка. Прибуток вимірюється граничною ефективністю капіталу, і це є граничний прибуток, одержуваний з додаткової одиниці капіталу. Розглядаючи цей показник, фірми будуть зацікавлені в інвестиціях доти, доки гранична ефективність капіталу не зрівняється з процентною ставкою. Держава може прямо впливати на процентну ставку, маніпулюючи масою грошей, і побічно – впливаючи на граничні схильності до заощаджень і споживання. Отже, щоб вивести економіку зі стану стагнації, держава має припускати тимчасове збільшення інфляції (при цьому скорочується безробіття).

Теорія заробітної плати і зайнятості Кейнса є логічним наслідком його теорії капіталу. Розкриваючи основні проблеми зарплати і зайнятості, він обґрунтував політику регульованої інфляції і заробітної плати та сформулював ідею «інфляційної спіралі», згідно з якою встановлюється пряма залежність між збільшенням заробітної плати і зростанням цін. Регулюючи інфляцію, держава повинна сприяти зростанню граничної схильності до споживання у такий спосіб, щоб вона перевищувала або дорівнювала граничній схильності до заощадження.

В повоєнні роки після смерті Кейнса проблеми забезпечення повної зайнятості і економічної рівноваги, які були центральними в теорії Кейнса, втрачають свою гостроту, поступаючись питанням сталого економічного зростання, і послідовники Кейнса почали їх теоретичну розробку для підготовки більш сучасних практичних рекомендацій урядам провідних держав світу. До неокенсіанців відносять таких економістів, як Дж. Хікс, Р. Харрод, Н. Калдор, Дж. Робінсон, П. Сраффа, А.В. Філіпс (Велика Британія), О. Домар, А. Хансен, П. Самуельсон, Дж. Тобін (США), Ф. Перру, М. Алле, Л. Столерю (Франція) та інші.

Ці вчені зосередились на таких теоретичних підвалинах економічної політики, як питання економічної динаміки. Так само як і Кейнс, ці дослідники теж сповідували положення про те, що економіка ринкового типу втратила здатність до автоматичного відновлення рівноваги, що механізм має бути доповнений заходами державного регулювання. Але ці заходи, на думку сучасних кейнсіанців, мають бути не спорадичними (в «пожежному порядку») і опосередкованими як у Кейнса, а систематичними і прямими.

Широкий науковий резонанс отримала концепція А. Філіпса, яка містила графічне пояснення оберненої залежності безробіття та інфляції. Вона відома під назвою «Крива Філіпса».

Найвідомішою постаттю лівого кейнсіанства була Дж. Робінсон. Погоджуючись з Кейнсом щодо основної проблеми ринкової економіки – проблеми ефективного попиту, ліві кейнсіанці головною проблемою недостатності такого попиту вважали нерівномірність в розподілі

національного доходу. Засобами збільшення попиту, на їх думку, мали стати обмеження ринкової влади монополій, соціальна спрямованість державних витрат шляхом скорочення військових витрат та нарощування інвестицій у будівництво житла, в розбудову інфраструктури, в розвиток охорони здоров'я, освіти, соціального страхування.

Вважають, що ліве кейнсіанство пізніше увійшло до більш широкого напрямку – посткейнсіанства, представники якого – П. Сраффа, Дж. Ітуелл, П. Гареньяні, Л. Пазінетті намагались поєднати кейнсіанство з марксизмом.

Неокейнсіанство – це сучасний модифікований варіант кейнсіанства, в якій макроекономічний аналіз найважливіших показників здійснюється з урахуванням науково-технічного прогресу, використанням позитивних аспектів монетаристської концепції, в органічному взаємозв'язку процесу виробництва і розподілу (Р. Харрод, Б. Хансен, Е. Домар, А. Лейонхувуд (США), Дж. Робінсон (Великобританія) та ін.).

Методологічною основою неокейнсіанства слугує теза про неспроможність ринкового механізму забезпечити рівновагу економічної системи, макроекономічний підхід до аналізу проблем відтворення в умовах науково-технічного прогресу. З цією метою Р. Харрод обґрунтовує поняття «коефіцієнт капіталу» – відношення всієї величини використовуваного капіталу до національного доходу за відповідний проміжок часу.

Позитивним у методології неокейнсіанства є врахування динаміки макроекономічних показників (національного доходу та ін.), впливу науково-технічного прогресу на розширене відтворення, визначення важливої ролі грошей і грошової політики в арсеналі державного регулювання, що свідчить про використання окремих елементів системно-структурного аналізу [3].

Кейнсіанці (включаючи самого Дж. М. Кейнса) також активно займалися методологічними проблемами, і їхній внесок у розвиток методології економічного знання має бути визнаний досить вагомим. Однією із заслуг Дж. М. Кейнса і його послідовників стала емпірично й теоретично доведена ідея, що ринкова економіка не може існувати без активного державного втручання (інтервенціонізму). Але Кейнс і кейнсіанці не пішли тут шляхом Маркса, який вимагав, щоб цей інтервенціонізм зрештою поглинув усю ринкову економіку разом з базисним для неї інститутом приватної власності. Сам Кейнс, відмовившись визнати капіталізм саморегульованою системою, одночасно доводив, що, спираючись на допомогу держави (зокрема, на її допомогу в розв'язанні проблеми безробіття), цей капіталізм здатний подібно до барона Мюнхгаузена витягти себе за власне волосся з води, тобто з тих численних спекулятивно-біржових депресій, у які його ввергає принцип *laissez-faire* [1].

Кейнсіанська парадигма не зуміла повністю витіснити неокласичну. Спроба об'єднати обидві парадигми у формі неокласичного синтезу не увінчалась успіхом, так як не відрізнялась цілісністю; вона заперечувала при аналізі макроекономічних процесів те, з чого виходила в мікроекономіці. Більш того, в 70–80-ті рр. нові направлення неокласики (монетаризм, нова класична економіка, теорія суспільного вибору) значним чином потіснили кейнсіанство [2].

Безперечно, і автентичне вчення Кейнса, і його пізніші модифіковані версії суттєво вплинули на розвиток світової економічної думки та на повоєнну економічну політику багатьох провідних держав світу. Проблемні аспекти кейнсіанської теорії і певні негативні наслідки її реалізації на практиці багато в чому сприяли відродженню неокласичного напрямку економіки в численних його сучасних інтерпретаціях.

Список використаних джерел:

1. Кириленко В. І. Методологія політичної економії та економічної теорії: порівняльний аналіз. – 2009 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://ir.kneu.edu.ua/bitstream/2010/5891/1/25%20-%2032.pdf>.
2. Нуреев Р. М. «общая теория занятости, процента и денег» Дж. М. Кейнса: предпосылки возникновения, методология и особенности интерпретации //Journal of Institutional Studies (Журнал институциональных исследований). – 2016. – Т. 8. – № 1. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://cyberleninka.ru/article/n/obschaya-teoriya-zanyatosti-protsenta-i-deneg-dzh-m-keynsa-predposylki-vozniknoveniya-metodologiya-i-osobennosti-interpretatsii>.
3. Король М. М. Генезис і еволюція кейнсової теорії та кейнсіанства, їх вплив на становлення та розвиток науково-кадрового потенціалу. – 2013. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/3571>.

Курінна Д.В., Курінна В.В.

студенти;

Черба В.М.

доцент,

Університет митної справи та фінансів

ТІНЬОВА ЕКОНОМІКА ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ТА ЇЇ ПРОЯВ В УКРАЇНІ

В сучасних умовах тіньова економіка є невід'ємною частиною економічної системи. Вона існує в усіх країнах світу, проте головними відмінностями в тій чи іншій країні є її розміри, фактори, середовище соціально-правового нагляду, систематична робота держави, реалізація державних стратегій, план по боротьбі з тіньовою економічною діяльністю, ознака ступеня життя населення. Її масштаби досягають значних розмірів і проникають в усі сфери життя суспільства. Тому дослідження такого явища, як тіньова економіка, набуває особливої актуальності.

Основною умовою виникнення тіньової економіки є незламне прагнення різних типів державних підданих заробляти капітал для існування, не ділячись своїми прибутками з державною казною. Більше того, історія тіньової економіки не обмежується сучасною епохою: неформальні економічні структури існували і в доіндустріальних суспільствах.

Загальними факторами виникнення та розповсюдження тіньової діяльності тіньових процесів в Україні можна визначити наступні: